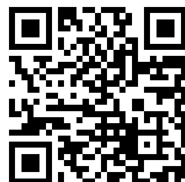
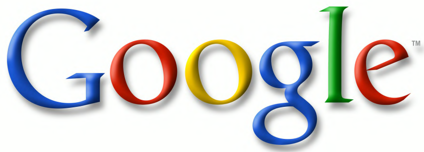

INBJUDNINGSSKRIFT

TILL ÅHÖRANDE AF DE OFFENTLIGA FÖRELÄSNINGAR,

MED HVILKA

PROFESSORN I CIVILRÄTT OCH ROMERSK RÄTT

ANDERS VILHELM LUNDSTEDT

SAMT

PROFESSORN I HYGIEN OCH BAKTERIOLOGI

GERMUND VIRGIN

TILLTRÄDA SINA ÄMBETEN

AF

OSKAR WIDMAN
KUNGL. UNIVERSITETETS I UPSALA PROREKTOR

MED DENNA INBJUDNINGSSKRIFT FÖLJER
DEN NYA TEORIEN OM UPPKOMSTEN AF CHANSON DE GESTE
AF HENRIK SCHÜCK

UPPSALA 1914
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

Enligt 1626 års statuter bestämdes de juris professurernas antal till två, en i romersk rätt och en i svensk, och om man frånser några tillfälliga ökningar i antalet, förblef denna fördelning gällande till 1740, då den ena af de båda professurerna förvandlades till œconomiæ et commerciorum profession, densamma som f. n. omfattar nationalekonomi och finansrätt. Under den andra professuren förlades således alla de juridiska ämnena, såväl jus romanum som jus patriæ, och denna professur fortbestod till 1840, då riksdagen beviljade ett anslag, på hvilket två nya juris professurer inrättades. I följd häraf utbrötos laghistoria, kriminal- och processrätt samt statsrätt, kyrko- och krigslagfarenhet samt folkrätt ur den gamla juris patrii et romani professuren, som likväl med denna titel kvarstod, ehuru jus patriæ nu begränsats till blott civilrätten. En ändring inträffade 1866, då ännu en ny professur utbröts, nämligen i romersk rätt och juridisk encyklopedi, hvartill också rättshistoria öfverfördes. Den ursprungliga professurens område blef härigenom inskränkt till endast civilrätt.

Innehafvare af denna sistnämnda professur hafva varit Victor Nordling (1867—1897), Alfred Winroth (1899—1907) och Vilhelm Sjögren (1907—1909).

Professuren i romersk rätt, juridisk encyklopedi och rättshistoria erhöll till förste innehafvare Victor Nordling, som emellertid strax därefter öfvergick till civilrätten och efterträddes af Isak Landtmansson (1869—1894), denne åter af Vilhelm Sjögren, hvilken utnämndes 1896. Året därpå sprängdes emellertid äfven denna professur i två, den ena omfattande romersk rätt, juridisk encyklopedi och internationell privaträtt, den andra rättshistoria. Sedan Sjö-

gren 1898 öfvertagit den sistnämnda disciplinen, utnämndes Carl Axel Reuterskiöld 1901 till innehafvare af den förra professuren, som han skötte till slutet af 1909, då han öfvertog platsen i statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt. Sedan detta år hafva såväl professuren i civilrätt som den i romersk rätt, juridisk encyklopedi och internationell privaträtt stått obesatta. På grund af ett 1910 af Prof. Davidson väckt förslag, bestämde emellertid Kungl. Maj:t efter en vidlyftig utredning, hvarför redogjorts i en föregående inbjudningsskrift, den 29 juni 1912, att encyklopedien skulle öfverföras till straffrätten, att nuvarande professuren i civilrätt skulle omfatta ämnena civilrätt, med undervisnings- och examinationsskyldighet i obligationsrätt, samt romersk rätt och att professuren i romersk rätt, juridisk encyklopedi och internationell privaträtt skulle ombildas till en professur i civilrätt, med undervisnings- och examinationsskyldighet i familjerätt och sakrätt, samt internationell privaträtt.

Af dessa platser har nu professuren i civilrätt och romersk rätt erhållit innehafvare, i det att Kungl. Maj:t 29 april 1914 därtill utnämnt docenten vid Lunds Universitet Juris Doktor ANDERS VILHELM LUNDSTEDT.

Professor Lundstedt har vid vårt sydsvenska systeruniversitet gjort sina juridiska studier och förvärfvat den väl vitsordade vetenskapliga skicklighet, som i konkurrensen om den ifrågavarande professuren förskaffat honom främsta rummet. Från Lunds Universitet har härvarande lärarekår under de senaste årtiondena rekryterats med ett icke ringa antal män, som såväl på grund af framstående vetenskaplig verksamhet som personliga egenskaper tillvunnit sig sina kollegers stora aktning och sympati. I den öfvertygelsen att så ock skall blifva förhållandet med Professor Lundstedt, bringar honom Upsala Universitet sin välkomsthälsning.

Professor Lundstedt kommer att fredagen den 22 maj tillträda sitt ämbete med en föreläsning: *Om byggnadssvindeln och den gällande rätten.*

Om sina lefnadsomständigheter och utgifna skrifter har Professor Lundstedt meddelat:

Anders Vilhelm Lundstedt är född i Göteborg den 11 september 1882. Föräldrar: kassören Heribert Lundstedt och hans hustru Emelie Pettersson. Genomgick Göteborgs Högre Latinläroverk, där mogenhetsexamen aflades den 6 juni 1900. Därefter elev å apoteket Lejonet i Göteborg till mars 1901. Inskrefs som student den 4 mars s. å. vid Göteborgs Högskola. Aflade där juridisk-filosofisk examen den 5 december s. å. Inskrefs som student vid Lunds Universitet den 31 januari 1902. Aflade där examen för inträde i rikets rättegångsverk den 14 december 1903, juris utriusque kandidatexamen den 31 oktober 1904 och juris utriusque licentiatexamen den 11 november 1908. Utnämndes, efter den 28 november s. å. aflagt disputationsprof, till juris utriusque doktor den 28 maj 1909.

Följande förordnanden vid Lunds Universitet:

att under höstterminen 1908 biträda professorerna i civilrätt och processrätt med det till den propedeutiska kursen i dessa ämnen hörande undervisningsarbetet,

till docent i civilrätt den 24 mars 1909,

att från den 1 april 1909 till vårterminens slut samt från den 1 mars 1912 till vårterminens slut uppehålla den till professorsämbetet i straffrätt och juridisk encyklopedi hörande undervisningsskyldighet,

att uppehålla professorsämbetet i processrätt från den 1 juli 1909 till den 31 oktober 1911,

att under vårterminen 1912 samt under höstterminen s. å. meddela den propedeutiska kursen i civilrätt.

Studieresor till Tyskland: november 1905—april 1906, oktober 1907—maj 1908, december 1909—januari 1910 samt april 1914.

E. o. notarie i hofrätten öfver Skåne och Blekinge den 15 januari 1904 och i Göta Hofrätt den 17 augusti 1908.

Tjänstgjorde som biträde hos häradshöfdingen i Torna och Bara härads domsaga c. 15 månader under 1904, 1905 och 1907 och som biträde hos häradshöfdingen i Fjäre och Viske härads domsaga c. 7 månader under åren 1906 och 1907. Uppehöll på

förordnande en stadsnotariebefattning vid Lunds rådstufvurätt från den 20 november—20 december 1906. Förvaltade i september 1907 häradshöfdingeämbetet i Fjäre och Viske härad, och höll därvid ett allmänt tingssammanträde. Förvaltade häradshöfdingeämbetet i Torna och Bara härad från den 9 mars—30 juni 1913 och höll därvid, utom åtskilliga rannsakningar och syner, fyra allmänna tingssammanträden samt slutsammanträde. Biträdde på grund af nådigt förordnande från juni 1913 till årets slut nykterhetskommittén med utarbetandet af lagförslag. Förordnades från början af januari 1914 att biträda den s. k. bostadskommittén med utredning af vissa frågor.

Uppfördes i mars 1912 i 2:dra rummet å förslag till professuren i processrätt vid Uppsala Universitet. Utnämnd till professor i civilrätt och romersk rätt vid Uppsala Universitet den 29 april 1914.

Har af trycket utgifvit följande skrifter:

Aftal angående prestation till tredjeman. En civilrättslig studie. Förra häftet. Lund 1908 (Disp. för jur. doktorsgr.).

Aftal angående prestation till tredjeman. En civilrättslig studie. Senare häftet. Lund 1909.

Om biintervention, ett institut i svensk civilprocessrätt. Förra häftet. Lund 1911.

Gränserna i subjektivt hänseende för civildomens rättskraft. Lund 1911.

Om biintervention, ett institut i svensk civilprocessrätt. Senare häftet. Lund 1911—1912.

Om lösöreköp. En studie i positiv svensk civilrätt. Lund 1912.

Bör den s. k. compensatio lucri cum damno betraktas som ett särskildt institut i svensk rätt? I. Lund 1912.

Två föreläsningar i civilrätt och internationell privaträtt. Lund 1913.

Bör staten utgifva ersättning till rusdrycksförsäljare i anledning af den förlust, som de kunna lida genom den föreslagna försäljningsförordningens införande? Utredning, verkställd på uppdrag af nykterhetskommittén och införd såsom bilaga till Underdånigt betänkande, V, av nykterhetskommittén, Stockholm 1914.

Om servitutsavtals betydelse i visst hänseende vid städernas

försäljning af tomter, afsedda för egnahemsområden. Ett utlåtande i Svenska Stadsförbundets tidskrift, hft 2, 1914.

Samtidigt med professuren i civilrätt och romersk rätt erhåller äfven den nya professuren i hygien och bakteriologi sin förste innehafvare.

Ämnet allmän hälsovård har hittills ingått i den patologiska professurens läroområde. Alltsedan 1895 hafva emellertid försök gjorts att få denna ämneskombination sprängd. Sedan de första försöken misslyckats, togs frågan åter upp 1907, då Professor U. Quensel inom den medicinska fakulteten väckte ett af fakultet, konsistorium och kansler förordadt förslag om inrättandet af en särskild professur i hygien och bakteriologi. Såsom syftande åt samma håll kan äfven betraktas en vid samma års riksdag af hr Byström väckt motion om anslag till en professur i alkohologi vid hvartdera statsuniversitetet. Universitetsmyndigheternas petitum föranledde dock icke tillsvidare någon Kungl. Maj:ts åtgärd och motionen vann ej heller riksdagens bifall. Emellertid upprepade fakulteten år efter år sin framställning, som slutligen ledde till en Kungl. Maj:ts proposition till 1912 års riksdag, hvilken nu blef af riksdagen antagen.

Till professurens innehafvare utnämnde Kungl. Maj:t den 8 maj Docenten vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet, Med. Doktor Germund Wirgin, hvilken af det Större Akad. Konsistoriet ensam blifvit uppförd å det underdåniga förslaget. I och med denna utnämning har den hygieniska vetenskapen ändtligen fått en självständig ställning vid vårt universitet och därmed ser universitetet en länge närd önskan uppfylld. Universitetet tillönskar Professor Wirgin lycka och framgång i hans nya verksamhet, för hvilken hans stora praktiska erfarenhet och bepröfvade skicklighet som undervisare utgöra de bästa förutsättningar.

Professor Wirgin kommer att lördagen den 23 maj tillträda sitt ämbete med en föreläsning: *Om den svenska epidemiologiska forskningen.*

Om sina lefnadsomständigheter och utgifna skrifter har Professor Wirgin meddelat:

Germund Wirgin föddes den 13 april 1868 i Eslöf. Föräldrar: målaremästaren Jöns Wirgin och Anna Maria Sofia Pousette.

Genomgick Norrtälje lägre allmänna läroverk ht. 1879 — vt. 1883; genomgick Upsala högre allmänna läroverk ht. 1883 — vt. 1887, hvarest mogenhetsexamen aflades den 26 maj 1887. Inskrefs som student vid Upsala universitet september 1888; aflade teologisk-filosofisk examen maj 1889; medicinsk-filosofisk examen maj 1890; medicine kandidatexamen den 30 november 1893; medicine licentiatexamen vid samma universitet den 31 maj 1898. Disputerade för medicinska graden vid Karolinska institutet, Stockholm, den 29 maj 1902; promoverades till medicine doktor vid Upsala universitet den 31 maj 1902. Genomgått fullständig kurs för vinnande af kompetens till förste provinsialläkarebefattning hösten 1899.

Förordnades att vara amanuens vid Karolinska institutets hygieniska afdelning från den $^{1}/_{1}$ 1899—$^{30}/_{11}$ 1904, deltog därunder i undervisningen genom att leda de hygieniska demonstrationerna; förordnades att vara docent i allmän hälsovårdslära vid Karolinska institutet den 10 september 1902.

Har varit förordnad att uppehålla professuren i allmän hälsovårdslära vid Karolinska institutet 14 dagar 1901, 6 dagar 1902, under januari och februari 1906 samt $^{15}/_{3}$—$^{15}/_{4}$ 1913.

Har varit af Kungl. Maj:t förordnad till ledare för undervisningen i hälsolära vid vetenskapliga sommarkurser i alkohologi och hälsolära för folkskollärare åren 1910—1913; har varit förordnad att vara lärare i militär hälsovårdslära vid militärläkarekurserna i Stockholm åren 1905, 1907, 1909 och 1913;

har varit förordnad att vara lärare i navalhygien och bakteriologi vid marinläkarekursen $^{1}/_{10}$—$^{9}/_{11}$ 1906,

har varit förordnad att vara lärare i hälsolära och skolhygien vid Högre lärarinneseminariet i Stockholm ht. 1908—vt. 1912;

har varit lärare i hälsovårdslagstiftning m. m. vid Centralförbundets för socialt arbete kurser vt. 1910 och vt. 1911,

har deltagit i ledningen af en kurs i hygien för läkare och självständigt ledt laborationerna och föreläst vid tre kurser i hygien för läkare för vinnande af kompetens till förste provinsialläkarebefattning;

har varit förordnad att vara lärare i allmän hälsovårdslära vid förste provinsialläkarekursen 1912.

Förordnades att vara e. o. amanuens i K. Medicinalstyrelsen $^{20}/_{1}$—$^{20}/_{9}$ 1904; amanuens i K. Medicinalstyrelsen $^{21}/_{9}$ 1904—$^{30}/_{9}$ 1906; t. f. ombudsman i K. Medicinalstyrelsen sammanlagdt 9 månader och 20 dagar samt adjungerad ledamot i K. Medicinalstyrelsen 14 dagar under åren 1904—1906; vaccindepåföreståndare i Stockholms stad $^{1}/_{10}$ 1904—$^{30}/_{9}$ 1906; kontrolläkare vid de under Stockholms stads hälsovårdsnämnds kontroll stående ladugårdarna juni 1905—maj 1914; t. f. sundhetsinspektör i Stockholm 1 $^{1}/_{2}$ månad årligen 1907—1913; bostadsinspektör i Stockholm $^{1}/_{10}$ 1906 —maj 1914; skolläkare vid högre realläroverket på Norrmalm i Stockholm ht. 1904—vt. 1906; marinläkare af 2. graden i Flottans reserv $^{23}/_{1}$—$^{28}/_{8}$ 1903; marinläkare af 2. graden $^{29}/_{8}$ 1903—$^{21}/_{12}$ 1906; marinläkare af 2. graden i Flottans reserv $^{22}/_{12}$ 1906—$^{22}/_{1}$ 1913; marinläkare af 1. graden vid marinläkarekåren i Kungl. Flottans reserv $^{23}/_{1}$ 1913—

Har tjänstgjort som biträdande läkare vid Sätra brunn 6 veckor 1893, 2 mån. 1894; som underläkare vid Sätra brunn 2 mån. 1896 och vid Åre kurort sommaren 1898; har tjänstgjort vid Hälsingborgs lasarett 6 mån., 19 dagar 1894—95.

Har varit förordnad att bestrida extra provinsialläkaretjänsten i By distrikt $^{16}/_{6}$—$^{4}/_{7}$ 1900; stadsläkaretjänsten i Askersund $^{5}/_{7}$—$^{5}/_{8}$ 1900; extra provinsialläkaretjänsten i Åmmebergs distrikt $^{5}/_{8}$—$^{19}/_{8}$ 1900; förste provinsialläkaretjänsten i Södermanlands län $^{21}/_{8}$—$^{9}/_{10}$ 1900; stadsläkaretjänsten i Västerås $^{1}/_{7}$—$^{31}/_{7}$ 1901; provinsialläkaretjänsten i Grangärde distrikt $^{1}/_{7}$—$^{30}/_{7}$ 1902.

Har i vetenskapligt syfte företagit följande resor:

Under år 1898, såsom Stjärncreutz' stipendiat, resor till Berlin och Halle a. S. för bakteriologiska och hygieniska studier;

under år 1906 såsom innehafvare af marinläkarestipendium idkat bakteriologiska och hygieniska studier under två månader i Kiel, Hamburg, London och Liverpool;

under år 1908 till Paris, Bryssel, Amsterdam och Hamburg för bostädshygieniska studier.

Har haft i uppdrag att vara ombud för Sverige vid hälsovårdskongressen i Bristol 1906 och vid tredje internationella kongressen för bostadshygien i Dresden 1911.

Har förordnats att såsom sakkunnig biträda K. Medicinalstyrelsen och K. Landtbruksstyrelsen beträffande utredning och förslag till ytterligare åtgärder från statens sida för bekämpande af nötkreaturstuberkulosen 1912;

har förordnats att vara ledamot af den s. k. arsenikkommissionen 1913.

Har af trycket utgifvit:

Om nutida rumsdesinfektion. Hälsovårdsföreningens i Stockholm förhandlingar 1899—1900.

Studier öfver rumsdesinfektion. Upsala läkareförenings förhandlingar. Bd 5. 1899.

Zur Wirkung des Aethylalkohols auf Mikroorganismen. Zeitschrift f. Hygiene und Infektionskrankheiten. Bd 40, 1902 (gradualafh.).

Vergleichende Untersuchung über die Keimtödtenden und die entwickelungshemmenden Wirkungen von Alkoholen der Methyl-, Aethyl-, Propyl-, Butyl- und Amylreihen. Zeitschrift f. Hygiene. Bd 46, 1904.

Desinfektion. Hedenius, I., Terapeutisk Vademecum. Stockholm 1904.

Om förebyggande af smittosamma sjukdomars spridande genom böcker. Ur: Om folkbildningsarbetet. Stockholm 1904.

Rapport från sommarexpeditionen 1903 med pansarfartyget Tapperheten. Hygiea. Bd 4, 1904.

Ueber den Einfluss des Aethylalkohols auf die Bildung von agglutinierenden Stoffen bei Kaninchen nach intravenöser Impfung mit M. pyogenes aureus oder mit B. typhi. Centralblatt f. Bakteriologie. Bd 38, 1905.

Klara folkskolas lokaler, Hygienisk undersökning. Stockholm 1905.

Bostadsinspektionen i Stockholm. Hygienisk Tidskrift. Bd 1. 1908.

Bostadsinspektionen i några utländska städer. Hälsovårdsföreningens i Stockholm förhandlingar 1906—08.

Om bostadsinspektion. Bil. till Allm. Sv. Läkaretidningen. Bd 6. 1909.

Dammbindande oljor. Svenska nationalföreningens mot tuberkulos kvartalsskrift. Bd 4. 1909.

Bostadsinspektörens årsberättelser 1906—1912. Stockholms Stads Hälsovårdsnämnds årsberättelser 1906—12.

Huru bör läkarkontrollen öfver ladugårdspersonalen anordnas och utföras. Meddelande till 5. internat. Mejerikongressen i Stockholm 1911. Hygienisk Tidskrift. Bd 4. 1911.

Förste provinsialläkarekursen i allmän hälsovårdslära vid Karolinska Institutet hösten 1912. Hygienisk Tidskrift. Bd 5.

Åtgärder mot smittosamma sjukdomar. Hygienisk Tidskrift. Bd 4.

Bostadsinspektion, med särskild hänsyn till förhållandena i Stockholm. Dispensärsköterskan. Stockholm 1910.

De skadliga följderna af fukt i bostäder och sättet att förebygga och aflägsna denna. Hygienisk Tidskrift. Bd 6. 1913.

Den naturliga luftväxlingen samt luftombytet vid öppen utsugnings- eller öppen friskluftkanal i några flervåningshus i Stockholm. Hygienisk Tidskrift. Bd 6. 1913.

Xme Congrès international des Habitations à bon Marché la Haye-Schéveningue — sept. 1913. Amélioration des logements insalubres en Suède.

Habitations surpeuplées en Suède.

Farlig luft i fartygsrum, som längre tid hållits stängda. Arbetarskyddet. 1914.

Artiklar i Nordisk Familjebok. Referat i Nordiskt Medicinskt Arkiv och i Allmänna svenska läkaretidningen m. fl. Smärre meddelanden till Hygienisk Tidskrift o. a. Redigerat Hälsovårdsföreningens i Stockholm förhandlingar fr. o. m. 1901.

Till bevistande af dessa installationsakter får jag härmed vördsamt inbjuda *Kanslern för Rikets Universitet, förutvarande Utrikesministern, Riddaren och Kommendören af Kungl. Maj:ts orden m. m., Filosofie Doktorn Herr Grefve* **Axel Fredrik Claesson Wachtmeister,** *Länets Höfding, Hans Excellens Statsministern och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet, Kommendören med stora korset af Kungl. Nordstjärne- och Vasaordnarna m. m., Juris Doktorn Herr* **Knut Hjalmar Leonard Hammarskjöld,** *t. f. Landshöfdingen, Riddaren af Kungl. Nordstjärneorden Grefve* **Knut Archibald Hamilton,** *Öfversten och Chefen för Kungl. Upplands Infanteriregemente, Kommendören af Kungl. Svärdsorden 2 kl. m. m.* **Claes Emil Sundin,** *Öfversten och Chefen för Kungl. Upplands Artilleriregemente, Riddaren af Kungl. Svärdsorden m. m., Friherre* **Ulf Lars C:son Sparre,** *Uppsala Stads Borgmästare, Riddaren af Kungl. Nordstjärneorden* **Sven Radhe,** *Uppsala Stadsfullmäktiges Ordförande, f. d. Hofrättsrådet, Häradshöfdingen i Uppsala Läns norra domsaga, Kommendören af Kungl. Nordstjärneorden 2 kl., Juris Doktorn* **Gustaf Ribbing,** *Rektorn vid Uppsala Högre Allmänna Lärovärk, Riddaren af Kungl. Nordstjärneorden m. m., Filosofie Doktorn* **Alfred Nordfelt,** *Universitetets och Högre Allmänna Läroverkets Lärare och Ämbetsmän, Universitetets Studerande Ungdom* samt *öfriga Vetenskapernas Idkare, Gynnare och Vänner.*

Samlingen sker fredagen den 22 maj och lördagen den 22 maj kl. 12 m. i Akademiska Konsistoriets sessionsrum.

Upsala i maj 1914.

Oskar Widman.

DEN NYA TEORIEN OM

UPPKOMSTEN AF CHANSON DE GESTE

AF

HENRIK SCHÜCK

UPPSALA 1914
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

Alla äldre förklaringar af den medeltida epikens uppkomst hafva, såsom Bédier fullt riktigt anmärker, lidit af det felet, att de baserats mindre på värkliga undersökningar af själfva det medeltida materialet än på analogislut från den homeriska epiken, och Homerusforskningens olika faser afspegla sig därför i de olika teorier, som uppstälts rörande Beowulfs, Nibelungenlieds och Chanson de geste's förhistoria.

Frånsedt Wolfs egna Prolegomena var det egentligen Karl Lachmanns bekanta Liederteori, som angaf tonen äfven för lösningen af frågan om den medeltida epikens uppkomst, och själf hade han, redan innan han framlade sina Homerusforskningar, tillämpat teorien på Nibelungenlied. Wolfs undersökning gick ju därpå ut, att en dikt som Iliaden endast kunnat skrifvas af en författare, som med pennan i hand diktat detta stora epos. Då emellertid skrifkonsten — såsom Wolfs samtid trodde — var okänd på Homerus' tid, följde däraf, att den homeriska tiden endast kunnat åstadkomma smärre dikter, som först senare, under Peisistratos, blifvit sammanförda till ett helt. Med utgångspunkten från denna teori kom Karl Lachmann (1826) till den åsikten, att Nibelungenlied i själfva värket bestod af 20 olika dikter, som sedermera fogats till hvarandra, och på samma sätt förklarade han (1837), att Iliaden uppkommit genom en sammansmältning af 18 olika sånger — enligt Lachmanns efterföljare författade af olika skalder.

Wolfs teori går, hvad Frankrikes Chanson de geste beträffar, igen hos Fauriel: »Il est impossible de concevoir l'existence de ces romans, si on les suppose brusquement inventés et pour ainsi dire de toutes pièces, trois ou quatre

siècles après les événements auxquels ils se rapportent. On ne peut les concevoir que comme l'expression d'une tradition vivante et continue de ces mêmes événements; si au XIIe siècle le fil de ces traditions avait été rompu, il aurait été impossible de le renouer et d'y attacher la foi et l'intérêt populaires. On a d'ailleurs la preuve positive et directe que ce fil n'avait pas été rompu, et les romans du XIIe siècle où il s'agit des guerres antérieures des chrétiens avec les Arabes d'Espagne se rattachent à d'autres productions poétiques sur le même sujet, productions dont quelques-unes remontent au commencement du IXe siècle» (Hist. de la poésie provençale II 262).

Äfven här antages således, att en följd af mindre sånger funnits före framträdandet af den egentliga chanson de geste. Hvad särskildt beträffar Chanson de Roland, yttrar Fauriel: »On peut reconnaître qu'il n'y eut d'abord sur ce sujet que de simples chant populaires: on trouve plus tard des légendes dans lesquelles ces chants ont été liés par de nouvelles fictions, et à la fin de vraies épopées où tous ces chants primitifs et ces dernières fictions sont développés, remaniés, arrondis, avec plus ou moins d'imagination et d'art, parfois altérés et gâtés.» (Cit. arb. II 257.)

För dessa kortare, mera folkliga dikter, som skulle hafva föregått Chanson de geste, fann man snart upp den — såsom vi strax skola se — mindre lyckade benämningen *Cantilènes* eller *Cantilenor*, och Léon Gautier kunde i den första upplagan af sitt berömda arbete les Epopées françaises (I, 99) i fullkomlig anslutning till Lachmann förklara: »Pour former une chanson de geste, on n'a eu qu'à juxtaposer un certain nombre de cantilènes jadis indépendantes et isolées.»

Emellertid förbisåg Liederteorien alldeles den enhet, som icke blott de homeriska dikterna, utan ock Nibelungenlied, Beowulf och Chanson de Roland faktiskt hafva, och enligt denna teori kom den s. k. »skaldens» åtgörande på ett betänkligt sätt att sammanfalla med bokbindarens —

han hade ju i själfva värket ej annat gjort än förenat en samling ursprungligen själfständiga och ej sammanhörande dikter med hvarandra. Då slutligen det sätt, på hvilket de moderna kritikerna skilde de i den större dikten ingående »liederna» eller »cantilenorna» från hvarandra, ingalunda var vetenskapligt förtroendeingifvande, så öfvergafs, som bekant, Liederteorien för den s. k. kärn- eller skiktteorien, som för Chanson de geste särskildt tillämpats af Gaston Paris. Klarast, mest koncist och öfverskådligt formuleras denna teori af Nyrop i hans förträffliga arbete Den oldfranske Heltedigtning (s. 33): »Store politiske Begivenheder eller fremragende Personligheders Liv og Levnet afføde en Mængde Sagn og æventyrlige Fortællinger, der hurtig forplantes fra Mund til Mund blandt Folket og stadig udsmykkes med allehånde uhistoriske Tilsætninger og Overdrivelser; Overleveringen antager hyppig en poetisk Form, og disse lyrisk-episke Folkesange, der ere på alles Læber, give i korte, kraftige Træk en Fremstilling af en eller anden særlig fremtrædende Episode, et Overfald, et Slag, et Drab, en Belejring, et Bryllup, en Sendefærd eller lignende. Disse Sange, hvis Antal forøges samtidig med, at deres Omfang vokser, forplante sig fra Slægt til Slægt under en stadig Omformning, i det de aldrig formå at abstrahere fra deres Tid, men fremstille Fortidens Mennesker og Begivenheder i Nutidens Belysning og således afspejle de vekslende Tidsalderes Anskuelser og Livsformer; hertil kommer endvidere, at Folket, efterhånden som den til Grund for Sagnet liggende Virkelighed fjærner sig, tilskriver sin Yndlingshelt alt, hvad det ved om andre Helte, hvad enten disse ere ældre eller yngre, hvorved Sagnene på en Måde fornyes fra Århundrede til Århundrede. Folkesangene konstituere således ved Siden af den rent prosaisk fortællende Overlevering, der naturligvis også må have været til Stede, de grundlæggende Elementer, hvoraf den organiske Heltedigtning senere fremgår. Efterhånden er meget af alt dette Sagnmateriale blevet — om jeg så må

sige — samlet på enkelte Hænder; der er fremstået en særlig Klasse af folkelige Sangere, blandt hvilke Traditionerne fortrinsvis bevares og fortplantes, og som stræbe efter at kende dem så fuldstændig som muligt. En sådan særlig begavet Sanger har engang i et inspireret Øjeblik samlet nogle af de Sagn og Viser, der vedrørte f. Eks. Rollants heltemodige Død i Pyrenæer-Passet, og med disse spredte, usammenhængende Sagntræk som Grundlag og Udgangspunkt har han derpå, rimeligvis med adskillige selvstændige, individuelle Udvidelser, komponeret et ordnet og sammenhængende Digt, hvis enkelte Dele nøje høre sammen og supplere hinanden, og i hvis hele Bygning vi mærke Digterens Tanke som en ledende Tråd; med andre Ord: ud af den forvirrede episke Folketradition er der blevet dannet en organisk Helhed, inordnet under Tidens og Handlingens Enhed — *l'épopée est née!*»

Enligt både Nyrops och Gaston Paris' mening skulle de »cantilenor», som föregått chansons de geste, ha varit episkt-lyriska folkdikter, hvilka tillkommit under tiden 600—900. Med det sistnämda århundradet upphörde emellertid denna diktning och ersattes af chansons de geste. Mot denna punkt i teorien vände sig emellertid den italienske litteraturhistorikern Pio Rajna i Origini dell'Epopea francese (1884). Han påpekade med rätta, att *cantilena* alls icke betyder *episk-lyrisk dikt,* utan en dikt på folkspråket öfver hufvud och att således äfven chansons de geste kallades *Cantilènes.* Påståendet, att chansons de geste föregåtts af cantilènes, blir således meningslöst, ty man kan lika gärna säga, att chansons de geste föregåtts af chansons de geste.

Men enligt Pio Rajna ha värkligen de nu bevarade chansons de geste föregåtts af cantilenor, ehuru dessa icke varit episk-lyriska smådikter, utan *smärre* chansons de geste, d. v. s. rent episka dikter, lika de bevarade, blott mindre till omfånget och mera folkliga, mindre konstnärliga till sin form. Och en väsentlig del af sitt arbete egnar Rajna åt att uppvisa existensen af dylika äldre, förlorade chansons

de geste. Dylika påvisas ock af Godefroy Kurth: Histoire poétique des Mérovingiens (1893).

För äldre tider — d. v. s. för perioder liggande en hundra år eller mera före författarens egen samtid — bygga gemenligen alla gamla krönikor på traditionen, på sägner och dikter, och dylika återfinnas också utan svårighet bakom den latinska prosan hos alla äldre historiker, hos Jordanes, hos Paulus Diaconus och hos Saxo Grammaticus. Som bekant ville också Karl den store samla de »barbara et antiquissima carmina, quibus veterum regum actus et bella canebantur», och samma föreställning — att dessa sånger voro historiska — återvänder ännu hos Messenius, som tänkte på »at sammanhämta the äldste och sköneste Sweriges Rijkes Kämpewijsor, aff hwilke Swenske Crönikan vthdragen är». Tanken att i de frankiska krönikorna återfinna en dylik sagohistoria, bygd på gamla kväden, hade således goda analogier i de arbeten, som behandla goternas, longobardernas och danskarnes fornhistoria, och Kurth och Rajna påvisade en mängd fall, då dylika traditioner och dikter äfven lämnat spår efter sig hos Fredegarius och Gregorius af Tours. I dessa berättelser hade vi således, enligt deras mening, resterna af den diktning, som under perioden 600—900 — samt äfven förut — föregått Chanson de Roland. Dessa kortare kväden hade sedermera — för att begagna Pio Rajna uttryck — genom aggregazione och espansione[1] utvidgats till de chansons de geste, vi nu hafva. De äldsta voro naturligtvis på frankiskt (d. v. s. tyskt) språk, men då befolkningen i Gallien var dubbelspråkig, öfverfördes äfven dessa på romansk dialekt.

Rajnas arbete framkallade visserligen åtskillig kritik, men någon större revolution i åskådningssättet medförde det icke, och under tiden närmast efter hans arbetes ut-

---

[1] D. v. s. vissa episoder hade utvidgats och gjorts fylligare (espansione); och vidare hade flere smärre dikter, behandlande olika episoder i hjältens lif, förenats med hvarandra (aggregazione).

gifning stod man dock kvar på skiktteoriens ståndpunkt, endast — såsom Bédier anmärker — med tre olika skiftningar i denna. Gaston Paris höll fortfarande på, att chansons de geste föregåtts af episk-lyriska dikter, Pio Rajna förfäktade, att dessa äldre cantilenor varit kortare, rent episka dikter, och enligt Paul Meyer hade chansondiktningen föregåtts af en sedan Karl den stores tid fortlefvande och vidare utbildad muntlig tradition.

En värkligt ny synpunkt på hela problemet framställdes däremot af Bédier i hans arbete Les Légendes Épiques, hvars båda första volymer utkommo 1908. Den åsikt, som här framställdes, föreföll, åtminstone enligt min mening, till en början föga öfvertygande. Den metod, som författaren valt för sin framställning, var den, han själf användt för sin undersökning, och det hela värkade därför allt för splittradt, för rikt på detaljer och för litet öfverskådligt. Men intrycket förändrades, sedan Bédier utgifvit den tredje och fjärde delen (1912 och 1913), där han ansett sig kunna och böra gifva en samlad framställning af sin åsikt liksom ock en mera allsidig kritik af de föregående teorierna. Huruvida Bédiers förklaring kommer att stå sig, är naturligtvis omöjligt att förutsäga, men att hans undersökningar fört forskningen ett oerhördt stort steg framåt, torde icke kunna förnekas, äfven om man håller före, att alla declaranda ej äro förklarade och att de gamla åsikterna ej på alla punkter blifvit vederlagda.

Utgångspunkten för Bédiers undersökningar är chansonens förhållande till pilgrimsorterna. Att åtminstone vissa chansons — såsom Le Pélerinage de Charlemagne — varit ämnade att föredragas på dylika orter och till en väsentlig del afsett att prisa vederbörande kyrkas reliker och helgonminnen — detta hade man visserligen redan förut vetat. Men att sambandet varit så starkt, som Bédier nu visat, hade man dock ej på långa vägar anat. Han visar nämligen upp, att de i en viss chanson nämda hufvudorter, där händelserna tilldraga sig, sammanfalla med vissa be-

stämda pilgrimsrouter, och genom en undersökning af dessa orters legender kommer han till det resultatet, att dessa legender gifvit råstoffet till det, som berättas i chansonerna. Detta råstoff har under århundradena före de nu kända chansonernas affattning utbildats af den ifrågavarande kyrkans eller kapellets presterskap och munkar, af pilgrimerna själfva och slutligen af de korsfarare och jonglörer, som besökte dessa heliga orter. Särskildt viktig var S. Jago di Compostella och de orter, som berördes af pilgrimsfärderna till denna berömda helgongraf, ty det var på dessa orter, som Rolandslegenden utbildades.

Bédier gör här en anmärkning, som tvifvelsutan är fullt riktig. I värkligheten hade Karl den store föga beröring med saracenerna i Spanien. Han företog en misslyckad expedition till Spanien, hvilken varade några få månader. Därunder förstörde han en *kristen* stad, Pampelona, och led själf ett nederlag genom de *kristna* baskerna. Man har då svårt att förstå, hvarför denna obetydliga episod i den store kejsarens lif kunnat i den senare diktningen svälla ut till den allt upptagande hufvudtilldragelsen under hans regering, medan hans långvariga krig med saksarne nästan bortglömts. Men Bédiers förklaring af detta hittills ofattliga fenomen förefaller slående riktig.

Efter en kritik, till hvilken jag sedan skall återkomma, af de bevis, man trott sig äga för tillvaron af cantilenor eller chansons före 1000-talets midt, kommer Bédier till det resultatet, att några dylika ej existerat; ingen episk dikt, icke ens en antydan om någon episk dikt om Karl den store, Roland o. s. v. finnes före 1000-talets midt och således ej häller någon anledning att göra chansondiktningen äldre. Men väl finnas starka skäl att förlägga chansonens uppkomst just till denna tidpunkt utom det allmänna skälet, att 1000-talets midt öfverhufvud betecknar den medeltida kulturens första uppblomstring.

Denna diktning, i hvilken Karl den store och hans paladiner företrädesvis och i strid med den värkliga histo-

rien framställas såsom korsriddare i strid med Spaniens muselmän, sammanhänger ytterst nära med pilgrimsstationerna på vägen till S. Jago di Compostella. Men helgongrafven där var på Karl den stores tid ännu okänd. Det äldsta vittnesbörd, som finnes rörande S. Jakobs kult i Galicien, påträffas i ett martyrologium från ungefär 860, och den förste fransman, som man vet hafva gjort en pilgrimsfärd till S. Jago, var en biskop, som färdades dit 951. Förmodligen hade andra gjort samma resa förut, men fart fingo dessa pilgrimsfärder först på 1000- och särskildt på 1100-talet, och först då höra vi talas om några pilgrimskyrkor och kapell på vägen. I Ibañeta, ej långt från Roncevaux, befann sig ett sanctuarium S. Salvatoris, som första gången omtalas 1071, ehuru då visserligen ej såsom nytt. Men först omkring 1127 kallas det Capella Caroli och först omkr. 1150 Hospitale Rotolandi. Abbotsstiftet i Roncevaux grundades så sent som 1130, och en äldre kyrka därstädes, Sainte Foy de Conques, fanns visserligen redan i början af 1000-talet och var troligen äldre, men ställes å den andra sidan i äldre notiser ej i förbindelse med det ryktbara slaget vid Roncevaux, som för öfrigt med all sannolikhet icke utkämpades där, utan — enligt den enda tillförlitliga uppgiften, hos Eginhard — i ett trångt pass i närheten. Några till dessa platser knutna legender hade således säkerligen ej utvecklats på 800-talet, troligen ej häller på 900-talet.

Tar man vidare hänsyn till den krigiska korstågskaraktären i dessa chansons de geste, som blott sysselsätta sig med Karls fingerade korståg till Spanien, måste man otvifvelaktigen gifva Bédier rätt däri, att en dylik diktning ej kan hafva utvecklats, förr än fransmännen börjat några korståg till Spanien. Men det första dylika tåg mot de spanska morerna företogs 1018 af en normand, Roger de Tosny; sedan följde under samma århundrade en mängd andra.

Att diktningen om Karls och Rolands strid mot de

otrogna i Spanien kan hafva utbildats under intrycket af pilgrimsfärderna till S. Jago di Compostella och af korstågen mot morerna, kan man förstå, under det att man däremot icke kan förstå, att en dylik tradition kunnat uppstå blott såsom en följd af Karls misslyckade och obetydliga expedition till Spanien 778.

Huru denna diktning uppstått, har Bédier ock visat. Pilgrimerna stannade naturligtvis vid kyrkorna och kapellen på vägen, och dessas klerker voro utan tvifvel angelägna att visa och prisa sina reliker. Af särskild betydelse var, att dessa pilgrimsorter från och med 1000-talet blefvo stationer för de korsriddare, som drogo till Spanien att där kämpa mot de otrogna. Ty de traditioner och de reliker, som särskildt intresserade dem, voro naturligtvis de, som stodo i något samband med kampen mot de otrogna. Men från äldre tider fanns i själfva värket blott *ett* dylikt krig, som kunde betraktas såsom ett franskt korståg till Spanien, och det var Karl den stores expedition 778, under hvilken enligt Eginhard »Eggihardus, regiæ mensæ præpositus, Anselmus, Comes palatii, et Hruotlandus, britannici limitis præfectus» jämte hela eftertruppen stupat i ett baskiskt pass. Och i kyrkorna på vägen visade man deras grafvar; den inskription, som en gång prydde Eggihardus' graf, finnes kvar i en handskrift i Biblioteque Nationale, och i Blaye, ej långt från Bordeaux, fingo pilgrimerna se Rolands graf, vare sig den äkta eller blott en, som af traditionen döpts därtill. I pilgrimernas följe kommo jonglörerna, och af klerkerna fingo de lära sig de traditioner, som voro förbundna med de orter, där pilgrimstågen stannade. Det var dessa traditioner, de utbildade till de chansons de geste, vi nu hafva och hvilkas anor därför ej kunna gå längre tillbaka i tiden än till midten af 1000-talet. Tanken på en från Karl den stores tid fortlefvande chansondiktning måste därför tillbakavisas såsom icke blott fullkomligt obestyrkt, utan ock såsom osannolik, därför att förutsättningarna för en dylik diktning ej äro äldre än 1000-talet.

Hvad beträffar den förnämsta af dessa chansons eller Chanson de Roland, är man ej berättigad att gifva den en högre ålder än början af 1100-talet. Det manuskript, som ger oss den äldsta texten, är från omkr. 1170 (Oxfordhandskriften). Redan 1131 öfversattes emellertid en i det hela liknande text till tyska, och originalet måste således vara äldre, men enligt Bédiers mening ej mycket, och han är mest böjd att förlägga dikten till omkr. 1120.

Detta är nu i största korthet innehållet i Bédiers märkliga arbete. Hur man än må ställa sig till resultatet, kan dock ej nekas, att undersökningen i sin nästan fräna realism fört forskningen ett oerhördt steg framåt, och i hufvudpunkterna blifva nog resultaten bestående. Men arbetets karaktär af en kritik af föregående teorier har dock, enligt min mening, gifvit det en viss ensidighet, och författaren synes mig, om än icke expressis verbis, så dock i hufvudsynpunkten förbise åtskilligt, som kan ställa problemet i ett något annat ljus.

Af synnerlig vikt för Bédier är naturligtvis att undanrödja de bevis, som Gaston Paris, Rajna och andra trott sig hafva för existensen af äldre chansons eller cantilenor från tiden 800—1000, och i några fall torde han hafva lyckats; i andra vågar man ännu ställa sig skeptisk.

Det viktigaste beviset för episk-lyriska visor om historiska tilldragelser har — såsom hvarje litteraturhistoriker känner — varit ett i Hildegarius' helgonbiografi förekommande yttrande om S. Faron. Enligt denna källa skulle Klotar II på 620-talet hafva fört ett krig mot saksarne, i hvilket äfven helgonet S. Faron spelat en framstående roll. Sedan författaren redogjort för Klotars seger, fortsätter han: »Ex qua victoria carmen publicum juxta rusticitatem per omnium pene volitabat ora ita canentium, feminæque choros inde plaudendo componebant:

De Chlothario est canere rege Francorum,
Qui ivit pugnare in gentem Saxonum,

Quam graviter provenisset missis Saxonum,
Si non fuisset Faro de gente Burgundionum.

Et in fine hujus carminis:

Quando veniunt missi Saxonum in terram Francorum,
Faro ubi erat princeps,
Instinctu Dei transeunt per urbem Meldorum,
Ne inficiantur a rege Francorum.»

Hoc enim rustico carmine placuit ostendere, quantum ab omnibus celeberrimus habebatur.»

Klotar II dog 628, och det saksiska kriget samt därmed ock den citerade dansvisan måste därför förläggas till 620-talet. Men mot denna slutsats kunna naturligtvis berättigade invändningar göras. För det första kunde Hildegarius, som afled 875, ej veta, om denna dansvisa sjungits redan på 600-talet — i själfva värket säger han det häller icke — och för det andra har denna i hvarje fall ej varit densamma som den af Hildegarius meddelade, ty ehuru vi visserligen ej känna det franska språket förr än på 800-talet (Strassburgereden), är det dock tydligt, att Hildegarius' dikt hvarken är affattad på 600-talets eller på 800-talets romanska folkspråk, utan i lyckligaste fall är en latinsk öfversättning af en dylik folkdikt.

Men Bédier nöjer sig icke med dessa invändningar. Han förnekar, att Klotar öfver hufvud fört något krig med saksarne, och anser, att Hildegarius här blott plagierat en äldre krönika, Liber Historiæ Francorum, skrifven på 720-talet. I detta arbete skildras det saksiska kriget ganska utförligt, men enligt Bédier är framställningen sådan, att den bevisar tilldragelsens omöjlighet, och Liber Historiæ Francorum kan således ej åberopas såsom något historiskt stöd för, *att* detta krig värkligen ägt rum. När vidare den s. k. Fredegarii krönika från 642 — den enda samtida källa vi hafva för Klotars tid — förklarar, att dennes sista sexton regeringsår förflöto i fred, och ej nämner det sak-

siska kriget, anser sig Bédier äga rätt att antaga, att något dylikt krig aldrig utkämpats.

När det gäller en tid, för hvilken källorna flyta så sparsamt som 600-talet, bör man emellertid vara försiktig att bygga allt för mycket på ett argumentum ex silentio, och ehuru man icke med stöd af Liber Historiæ Francorum kan våga påstå, att Klotar fört det ifrågavarande kriget, kan man nästan lika litet med stöd af Fredegarius förneka det. Ty det låter ju alltid tänka sig, att kriget varit en obetydlig sammanstötning, vid hvilken en samtida krönikeförfattare ej lagt någon vikt, men som af den senare traditionen förstorats till ett värkligt krig. Slaget vid Roncevaux, som dock är faktiskt, erbjuder ju härtill en slående parallel, och det är ju en ren tillfällighet, att *en* författare, Eginhard, i förbigående omnämt det.

För *denna* fråga är emellertid det saksiska krigets värklighet af ingen vikt. Faktum är, att vare sig detta krig är historiskt eller icke, fanns dock hundra år senare en tradition om denna strid, hvilken föreligger i Liber Historiæ Francorum. Bédier medgifver själf, att framställningen här snarare är poetisk än historisk, och detta är af vikt, ty hvad vi i detta fall söka, är icke historiska *fakta*, utan spår af historiska *dikter*. Och en dylik ligger obestridligen bakom Liber Historiæ Francorum — äfven enligt Bédiers mening. Att Hildegarius blott plagierat denna framställning, har Bédier knapt visat. I så fall skulle man liksom hos andra af den tidens kompilatörer säkerligen finna en mängd verbala öfverensstämmelser, men de få, som Bédier sökt påvisa, äro så obetydliga och allmänna, att de ej visa något för denna sak.

Men ej häller vid denna tvistepunkt behöfver man fästa något afseende. Man kan för den fråga, det här gäller, mycket väl medgifva, att något saksiskt krig aldrig förekommit, att Hildegarius plagierat Liber Historiæ Francorum, t. o. m. att han aldrig hört någon folkdikt om S. Faron, utan att han helt enkelt fabricerat denna själf.

Ett faktum står dock alltid kvar: Hildegarius vill åskådliggöra sin hjältes popularitet genom att berätta, att han firades i folkdikter, hvilka sjöngos såsom ackompagnement till af kvinnor utförda ringdanser (chori). Däraf följer med nödvändighet, att dylika strofiska, episk-lyriska dansvisor på hans tid (800-talet) voro vanliga, och det är just *detta*, som är af vikt, icke att det funnits någon dansvisa om just S. Faron. Om någon vill bevisa en persons ryktbarhet i våra dagar genom att nämna, att han besjunges i positivvisor, så kan detta måhända vara osanning, men det kan omöjligt vara osanning, att positiv och positivvisor ej existera.

Det står således fast, att Hildegarius kunde anse, att en persons popularitet visades däraf, att han besjöngs i episk-lyriska dansvisor, och sådana funnos således på 870-talet. Bédier har visserligen en känsla af, att det är just detta argument, han måste undanrödja, men åt denna punkt egnar han endast några ord, som i själfva värket just ej säga någonting. Han hänvisar till de fall, då Bibeln talar om dylika dansvisor, sjungna af kvinnor (Moses syster, kvinnorna, som besjöngo David, Debora och Judit), och han antyder, att Hildegarius i retoriskt syfte kunnat begagna dessa bibliska förebilder. Men han vågar — och med rätta — icke drifva denna mening, som är bra litet sannolik, och slutar med att försäkra, att han visserligen ej vill alldeles förkasta Hildegarius' vittnesbörd, men att han dock måste anse en teori ytterst blottad på skäl, som nödgas uteslutande stödja sig på ett dylikt dokument.

Trots denna försiktiga formulering betraktar han dock i arbetets öfriga delar S. Farondikten såsom fullkomligt värdelös och utan någon beviskraft (t. ex. III 255: nous tâcherons de montrer en notre tome IV que le texte ainsi dénommé [la cantilène de Saint Faron] ne prouve rien). Men dels har han ingalunda lyckats ådagalägga detta, dels har han alldeles förbisett de skäl, som tala för riktigheten af Hildegarius' uppgift.

Frågan gäller, om det på 800-talet funnits episk-lyriska dikter, hvilka sjungits såsom ackompagnement till ringdanser, utförda af kvinnor, eller om vi skola betrakta Hildegarius' uppgift om dylika såsom en på fri hand gjord imitation efter bibeln. Jag vill då här anföra några fakta, som visa, huru vanliga dylika dansvisor voro, fakta, som alldeles utesluta tanken på en biblisk imitation. Egendomligt nog hafva de icke observerats af Bédier, och i hvarje fall har han icke berört denna del af frågan.

På conciliet i Autun (a. 573—603) fattades bl. a. följande beslut: »Non licet in ecclesia *chorus* sæcularium vel *puellarum cantica* exercere nec convivia in ecclesia præparare, quia scriptum est: domus mea domus orationis vocabitur.» Här omtalas således sånger, sjungna till flickors ringdanser, såsom vanliga. Och samma beslut upprepas af conciliet i Chalon-sur-Saône (a. 639—654): »Valde omnibus nuscetur esse decretum, ne per dedicationes basilicarum aut festivitates martyrum ad ipsa solemnia confluentes obscina et turpea *cantica*, dum orare debent aut clericos psallentes audire, cum *choris foemineis*, turpia quidem, decantare videantur.» Och 826 utfärdades följande capitularium: »Sunt quidam, et maxime *mulieres*, qui festis ac sacris diebus atque sanctorum nataliciis non pro eorum quibus debent delectantur desideriis advenire, sed balando et verba turpia decantando, *choros tenendo ac ducendo*, similitudinem paganorum peragendo, advenire procurant.»

Bruket kan således följas från 500-talet fram till Hilderarius' tid, och genom andra citat kan visas, att dessa dansvisor fortlefde äfven efter hans tid. Så förekommer i Vita Sancti Wilhelmi (omkr. 1122) följande passus: »Quæ enim regna et quæ provinciæ, quæ gentes, quæ urbes Wilhelmi ducis potentiam non loquuntur, virtutem animi, corporis vires, gloriosos belli studio et frequentia triumphos? Qui *chori juvenum*, qui conventus populorum, præcipue militum ac nobilium virorum, quæ vigilia sanctorum dulce non resonant et modulatis vocibus decantant, qualis et

quantus fuerit, quam gloriose sub Carolo glorioso militavit, quam fortiter quamque victoriose barbaros domuit et expugnavit.» Här omtalas således *chori juvenum*, som besjungit den i chansondiktningen så frejdade Guillaume d'Orange, och svårligen kan man häri se en hänsyftning på Chanson de Guillaume (från ungefär 1080—1100), ty denna föredrogs af en enskild jonglör och ej af någon chorus juvenum.

Men Gaston Paris har i en kritik, Les Origines de la Poésie Lyrique en France, införd i Journal des Savants för 1891—92, påpekat en mängd andra fall, då dansvisor omtalas i 1100-talets franska litteratur, och jag tillåter mig här att citera hans ord: »Un fragment de chanson lyrico-épique nous met exactement sous les yeux la répartition des plaisirs que prenait un jour de fête la haute société du XIIe siècle:

Souz un chastel q'en apele Biaucler
En mout poi d'ore i ot granz baus levez.
Ces damoiseles i vont por caroler,
Cil escuier i vont por bohorder,
Cil chevalier i vont por esgarder.

(*Guillaume de Dole* v. 5181).

Ces rondes des femmes, nous les retrouvons dans Chrétien de Troies (*Erec* v. 2047), dans Gui de Nanteuil (v. 2511), dans *l'Art d'amours* de maître Élie (v. 133, 137), dans Durmart le Galois (v. 2333), dans plusieurs de ces »chansons de caroles» dont nous allons parler, dans les sermonnaires,[1] dans *la Clef d'amours* (v. 437, 1569, 1575, 2614, 2670), dans *les Tournois de Chauvenci* (v. 3093), dans la *Berte* d'Adenet (265, 302), dans l'étrange commentaire fait au XIVe siècle de l'*Art d'aimer* d'Ovide,[2] et encore, à la fin du XIVe siècle, dans les description de Froissart. — — — Ce qui caractérisait surtout les caroles, c'était le chant qui les accompagnait. Il y avait un des

[1] Voir entre autres Ét. de Bourbon p. 161: une jeune fille, à Angers, cum alii irent ad sermonem, alias socias convocabat ad choreas.

[2] Ce commentaire nous présente toujours les chansons de caroles comme chantées par les femmes. Voir notamment Hist. litt. de la France XXIX, 479.

danseurs, le plus souvent, même dans les caroles mixtes, une des danseuses, qui »chantait avant», et les autres »répondaient», c'est-à-dire reprenaient le refrain.»

Den af kvinnor sjungna dansvisan kan således konstateras ända från 600-talets början till medeltidens slut, och det är således tydligt, att Hildegarius *icke* efter någon biblisk förebild hopfantiserat ett dylikt bruk, utan att han i stället vill styrka sin hjältes popularitet genom att hänvisa till, att denne var hufvudpersonen i en af de för 800-talets läsekrets ytterst välbekanta episka dansvisorna.

Däremot synes mig Bédier med rätta förkasta åtskilliga andra vittnesbörd, på hvilka den föregående forskningen stödt sig. En okänd »poeta Saxo» från 800-talet talar i en dikt om de »vulgaria carmina», i hvilka Ludvig den frommes förfäder besjöngos, men dessa sånger — liksom de »barbara et antiquissima carmina», som Karl den store ville samla — voro ganska säkert frankiska, d. v. s. tyska och ej romanska. Och ett yttrande, som ofta citerats från den s. k. astronomen från Limousin, afser alls icke några sånger, utan är i själfva verket blott en hänvisning till Eginhards Vita Caroli.

Men tiden emellan Hildegarius' helgonbiografi (omkr. 870) och Chanson de Roland (omkr. 1120) kan ur litterär synpunkt utfyllas också på ett annat sätt. Språket i denna sistnämda dikt är, som Bédier (III 190) anmärker, »une langue littéraire, on ne sait si le poète écrivait dans l'Ile de France ou dans la Normandie, par exemple, ou ailleurs». Men ett dylikt språk kräfver dock en tämligen lång förberedelsetid, fyld af poetisk värksamhet. Lika litet som Homerus var den förste helleniske skalden, var författaren till Chanson de Roland den förste franske. Och näppeligen har han ur intet skapat sina hjältar. De personer, som uppträda i dikten, Roland, Olivier, Naymes, Ganelon, Turpin, Charlemagne, hafva tydligen fått sina karaktärer utpräglade icke först i Chanson de Roland, ty de framträda där redan såsom för auditoriet fullt välbekanta gestalter,

hvilka icke behöfva någon presentation. Och ingen enstaka poet kan hafva kommit på idéen att göra den 37-årige Karl till en åldring på 200 år, utan en dylik sagolik ålder är tydligen frukten af en föregående, under lång tid fortsatt folkdiktning. Utan antagande af en dylik föregående poetisk tradition blifva i själfva värket en mängd problem oförklarliga, och den kortfattade notisen hos Eginhard om det baskiska öfverfallet kan omöjligen hafva gifvit författaren till Chanson de Roland uppslaget till dikten, ty i så fall förstår man icke, hvarför *blott* Roland och ej hans vapenbröder Eggihardus och Anselmus firas i denna eller andra chansons de geste. De båda senare nämnas ej ens, ehuru Eggihardus graf låg i pilgrimsstråken likaväl som Rolands.

Bédier anser sig ej häller böra förneka, att den poetiska teknik, som möter oss i Chanson de Roland, kräft en lång föregående utvecklingstid. Men frågan är, säger han, om det behöfts tre, fyra à fem århundraden för att utbilda denna, och om ej ett enda är tillfylles. Och härom kan man ju tvista. Men med Bédiers utgångspunkt synes man knapt komma till ett halft århundrade, och detta är väl alltför litet. Han påpekar, att denna krigisk-religiösa diktning ej kan vara äldre än 1000-talet, att tanken på Karl den stores korståg till Spanien först då kunnat uppstå — i samband med 1000-talets franska korståg mot morerna — och att så väl krönikor som diplom före detta århundrade sakna alla allusioner på dylika chansons. Denna diktning måste således hafva utbildats först på 1000-talet för att med det nästa århundradets början — i Chanson de Roland — framträda i en tekniskt fullt utvecklad form.

Häremot kan för det första invändas, att det första korståget till Spanien väl företogs 1018, men att, såsom Bédier anmärker, dessa korståg dock egentligen först togo fart under århundradets senare hälft. Och förr än dessa blefvo vanliga, d. v. s. förr än vägarne till S. Jago di Compostella fyldes af pilgrimer och korsriddare, kunde traditionen,

enligt Bédiers förutsättning, väl ej uppstå. Men i så fall blir denna traditionsperiod märkbart kort.

Att dikten ger ett uttryck åt korstågsidealet under tiden omkr. 1100 är sant, men här kan man draga fram en nära till hands liggande parallel — Nibelungenlied från 1100-talets sista år. Äfven här torde det vara obestridligt, att dikten är ett uttryck för 1100-talets chevalereska anda och att dikten utan denna tids sociala miljö vore otänkbar. Men här *veta* vi, att dikten — hvad beträffar motiv, karaktärer o. s. v. — har förberedelser, som gå tillbaka ända till 400-talet och att Nibelungenlied är den mogna frukten af ett under århundraden fortgående poetiskt arbete. Skillnaden i detta afseende mellan Nibelungenlied och Chanson de geste är således, att litteraturen i det ena fallet bevarat — åtminstone i någon mån — förberedelsestadierna eller notiser om dessa, under det att dylika i det andra saknas. Men man äger ej rätt att af detta faktum draga den slutsatsen, att några dylika förberedelser ej funnits, ty att en 1100-talsdikt, helt naturligt, är ett uttryck för århundradets kultur och politiska lif, visar icke, att denna diktning ej kan hafva föregåtts af en annan, äldre, som visserligen återspeglat, icke 1100-talets kultur, utan kulturen under det tidigare århundrade, då den enskilda dikten skapats. Både till ämnesval och behandlingssätt kunna dessa äldre, förlorade dikter hafva varit andra än de senare. Men genom dem har dock den poetiska teknik utbildats, som kommer till synes i den äldsta bevarade dikten.

Nu kan man visserligen invända, att chevaleriet i Nibelungenlied bryter sig mot en äldre kultur, som icke kunnat fullkomligt utplånas, och denna brytning utgör dock ett vittnesbörd om diktens äldre stamträd. Men är icke detsamma förhållandet med Chanson de Roland? Man behöfver blott lägga tvänne dikter från 1100-talet bredvid hvarandra, Ivain och Roland, för att märka den oerhörda skillnaden i lifsåskådning, och mellan båda förefaller det,

som om det låge århundraden. Bédier har naturligtvis ej kunnat undgå att känna denna skärande olikhet, men han affärdar den med några ord och tyckes däri endast vilja se en af det olika ämnesvalet betingad stilskillnad, som kan förekomma inom olika diktarter från samma period. Han säger: »Les auteurs des chansons de geste ont donc simplement projeté dans le passé carolingien les idées et les sentiments de leur temps. Le camp de Charlemagne fut pour eux le lieu de tout héroïsme, comme la cour d'Artur était de lieu de toute courtoisie. Comme Perceval et Lancelot, sous leur costume breton, sont de courtois chevaliers de France, ainsi un Olivier ou un Vivien, sous leur costume carolingien, sont de preux croisés du XIIe siècle» (IV, 402). Men han synes knapt vara säker på detta, ty i afslutningsorden återkommer han till problemet, som han *då* ej anser vara löst: »Je n'y ai que très imparfaitement réussi, je le sais. Que de questions j'ai posées sans les résoudre, que de questions j'ai entrevues peut-être sans oser même les poser! Quel est le rapport des chansons de geste aux romans presque contemporains du cycle de l'Antiquité et du cycle de Bretagne? Pourquoi, dans les chansons de geste, tel type de héros plutôt que tel autre, tel type d'aventures plutôt que tel autre?» (IV, 476). Och denna fråga besvarar han icke och kan i själfva värket knapt besvara med den utgångspunkt han valt.

För min del kan jag ej undgå att i denna stilskillnad se ett argument *mot* Bédier. Ivain är med säkerhet författad på 1100-talet, och hela den diktart, som Ivain representerar, »roman», skapades först under denna tid. Här hafva vi således ett säkert uttryck just för 1100-talet. Då nu Chanson de Roland dels företer drag från 1100-talet, dels ock röjer en lifsåskådning, som förefaller att vara betydligt ålderdomligare, måste åtminstone jag draga den slutsatsen, att Chanson de Roland, liksom Nibelungenlied, i stil, teknik och motiv förutsätter och upptagit moment från en äldre diktning.

Denna presumerade diktning kan i hvarje fall följas tillbaka ett godt århundrade före Rolandsdikten. Från början af 1000-talet finnes det s. k. Haagfragmentet, som på latinsk prosa skildrar, huru Karl den store belägrar en stad, enligt Suchier säkerligen Narbonne — således samma ämneskrets och samma tradition, som möter oss i chansons de geste. Fragmentet är, såsom Suchier visat, en skolhandskrift med tre olika stilar och härrörande från tre olika elever. Hvad tiden beträffar hänförde Pertz manuskriptet till 900-talet, likaså Campbell och Léon Gautier, men paleografen Demaison placerar det i förra hälften af 1000-talet, och till samma århundrade förlägges det af Kruch.

Emellertid hade redan Gaston Paris för länge sedan gjort den upptäckten, att det bakom den prosaiska texten låg ett versifieradt latinskt original, som i de flesta fall kan rekonstrueras genom en enkel omkastning af ordföljden, och Suchier har vidare påpekat, att den uppgift, som förelagts de tre skolgossarna, tydligen varit att förvandla den latinska dikten till en latinsk prosaframställning. Men häraf följer ett ganska viktigt faktum, vid hvilket Bédier icke fäst sig: dikten måste vara äldre än skolkrian från 1000-talets förra del — huru mycket veta vi visserligen icke, men antagligen åtskilliga år, och vi komma då till det resultatet, att ett chanson de geste-ämne behandlats i en latinsk dikt, som gärna bör förläggas till tiden omkr. år 1000. Haagfragmentet visar således, att traditionen om dessa karolingiska hjältar var i fullt arbete redan i slutet af 900-talet, och tidsprånget mellan Hildegarius' krönika och den karolingiska chanson-diktningen blir därför ej så stort, som Bédier vill antaga.

Men frågan kan ses också ur en annan synpunkt, hvaråt Bédier, så vidt jag kunnat finna, ej egnat någon uppmärksamhet. Det första fröet till traditionen om Karl den stores spanska korståg låg, enligt hans troligen riktiga mening, i de sägner och legender, som utbildats vid pilgrimsorterna vid spanska gränsen och i Sydfrankrike. Men

denna tradition förelåg helt visst på landets eget språk, d. v. s. på provençalska, ej på franska. Hjältarne i de äldsta dikterna (Haagfragmentet och Chanson de Guillaume) voro provençaler. De pilgrimer, som färdades på dessa vägar, liksom ock korsriddarne, voro säkerligen minst lika mycket provençaler som nordfransmän. Och dock är chanson-diktningen nordfransk och ej provençalsk. Visserligen finnas några sydfranska eper, men dels äro dessa tydligen författade i anslutning till de nordfranska, dels äro de alla från ett distrikt, hvilket särskildt var utsatt för inflytelser från norra Frankrike.

Bédier gör icke något försök att förklara detta fenomen. Men enligt hans egen teori kan problemet knapt lösas på mer än ett sätt. Det första råstoffet härrör enligt hans mening från klerkerna vid vallfartsorternas kapell och kyrkor, hvilket stoff sedan utbildats af pilgrimerna själfva och af korsfararne. Men en dylik tradition är ännu icke någon dikt. »Legenden» i Chanson de Roland är, såsom Bédier anmärker, mycket enkel. Karl den stores eftertrupp blir öfverfallen i pyrenéerna af saracener och anföraren Roland blir efter undervärk af tapperhet dödad. Klerkerna visa martyrens graf, måhända tillägga de den i all dylik tradition vanliga uppgiften, att nederlaget framkallats af en förrädare, kanske flytta de kampen från det trånga bärgspasset, där den i värkligheten stod, till den för en mass-strid mera lämpade, öppna dalen vid Roncevaux, slutligen visade de den sten, i hvilken Roland huggit sin Durendal och berättade undret om martyrens handske — men allt detta är mycket enkelt och alls icke någon dikt. Ungefär på samma sätt förhåller det sig med de andra pilgrimslegenderna, som sedermera ingått i öfriga chansons de geste. För att dessa torftiga ortsägner skulle förvandlas till poesi, fordrades, att de upptogos och bearbetades af några skalder, först kanske af bygdens folkliga skalder, sedermera af mera professionella, d. v. s. af trouvèrer eller jonglörer. Men dessa senare måste hafva varit nordfransmän, ty ehuru

knuten till provençalska ämnen och provençalska vallfartsorter är denna diktning nordfransk. Och man kan väl icke gärna antaga, att ett nordfranskt epos, på nordfransk dialekt uppstått först i — Provence utan alla förberedelser i Nordfrankrike. Erkänner man detta, så drifves man också till en annan slutsats: det har redan *före* denna diktning om fransmännens bragder såsom spanske korstågsriddare funnits en annan likartad nordfransk diktning, som visserligen icke behandlat korstågen till Spanien, men hvars teknik dock bör hafva varit något så när utbildad, och det är denna teknik, som går igen i de chansons, som de nordfranska jonglörerna nu skrefvo med de på 1000-talet populära korstågsämnena.

Gaston Paris' teori, ehuru på väsentliga punkter motbevisad af Bédier, tror jag dock ej vara så vederlagd, som man vid första genomläsningen af Bédiers epokgörande arbete kan frestas tro.

Det är nämligen två fakta, från hvilka man med nödvändighet synes böra utgå: ända sedan 600-talet var det vanligt, att episka händelser behandlades i strofiska dansvisor, hvilket bruk fortlefvat långt in i medeltiden, och från ungefär år 1000 hafva vi en latinsk dikt, som behandlat belägringen af Narbonne och som hört till samma ämneskrets som chansonerna om Guillaume d'Orange.

Gaston Paris ansåg för självfklart, att den latinska dikten var en öfversättning af en provençalsk chanson de geste, och Bédier, eljes så kritisk, har intet att invända mot denna mening, med hvilken han för öfrigt ej sysselsätter sig. Gaston Paris yttrar nämligen: »On peut en effet affirmer, sans hésitation, que le poëme dont il faisait partie a été traduit d'une langue vulgaire; le moine quelconque qui l'a composé ne pouvait avoir les qualités d'invention nécessaires à un poète original; on ne saurait même prêter à la versification latine de ce temps la faculté de faire un poëme d'après les récits populaires. Le sujet est d'ailleurs trop d'accord avec les poèmes en langue vulgaire, pour qu'on

puisse se refuser à admettre que le versificateur a travaillé sur l'un d'eux. Ce fait n'a rien qui doive surprendre; on pourrait en produire de nombreux exemples. Nous nous bornerons à quelques-uns: le Waltarius, poème latin composé dans la première moitié du dixième siècle par Gerald ou Eckehard dans le couvent de Saint-Gall, est certainement traduit de l'allemand, et sans doute d'un de ces chants même, appartenant au cycle des Nibelungen, qu'avait fait rassembler Charlemagne; on peut attribuer la même origine au Ruodlieb, écrit dans les premières années du onzième siècle par le moine de Tegernsee Fromond; dans la même abbaye, vers 1160, Metellus donne le résumé d'un des poèmes qui ont concouru à former la chanson d'Ogier le Danois. Plus tard, cet usage ne disparut pas: au douzième siècle on peut citer le poème De Traditione Guenonis, imité de notre Chanson de Roland, et au treizième un fragment de traduction de Willehalm de Wolfram d'Eschenbach. On est donc parfaitement autorisé à regarder le fragment de la Haye comme traduit d'un poëme en langue vulgaire; c'est le plus ancien document que nous possédions en ce genre.» (Histoire Poétique de Charlemagne s. 51).

Som man märker besticka sig bevisen till tvänne: poemet behandlar samma *ämne* som chansons de geste, och det finnes analogier, som visa, att öfversättningar från vulgärspråken till latin varit vanliga.

Hvad först beträffar analogierna, så står man numera ej på samma ståndpunkt som på Gaston Paris' tid. Ruodlieb är ganska säkert icke någon öfversättning af en enda större tysk dikt; författaren har väl begagnat åtskilliga tyska sagor, men icke ens dessa kan han sägas hafva direkt öfversatt, äfven om de bildat grundlaget för hans roman. Och Waltarius anses nu mera ej häller vara en öfversättning af en allemannisk dikt. Möjligen har författaren versifierat en latinsk prosaberättelse, men ännu troligare är, att han känt Waltersagan genom en följd af smärre dikter; i hvarje fall har han icke gjort någon öfversättning af ett visst tyskt

poem, utan en självständig bearbetning af Waltersagan, som han lärt känna genom muntliga berättelser eller genom en följd af tyska dikter, kanske också, men mindre sannolikt, genom en latinsk prosaberättelse. Och hvad slutligen angår Carmen de Proditione Guenonis är man numera alldeles i ovisshet om denna dikts ålder, och denna latinska dikt kan således ej andragas såsom något stöd för bruket på 1000- eller 1100-talet.

Att Haagfragmentet behandlar samma *ämne* som chansons de geste, är sant, men däraf följer ej, att poemet är en öfversättning af någon dylik, ty det kan lika väl vara — liksom Waltarius — skrifvet på grundvalen af legender, traditioner och smådikter om Narbonnes belägring, och det, som för Gaston Paris var självklart, att det omkr. år 1000 fanns chansons de geste, måste numera anses obevisadt och t. o. m. osannolikt.

Går man därefter till själfva poemet, så finner man väl, att detta behandlar samma ämneskrets, som sedermera upptages i dikterna om Guillaume d'Orange. Men — hvad som är viktigare — själfva behandlingssättet är alldeles olika. Det hela är oredigt och diffust, utan intresse för själfva handlingen, resonnerande och fyldt af omskrifningar och till sist proppadt med plagiat från Vergilius och Ovidius — alldeles som 900-talets latinska originalpoem, men däremot fullkomligt olikt chansons de geste. Man behöfver blott läsa t. ex.

Declarat insatiabilis cupido humane laudis quanti pretii sit quantoque refulgeat actu animositas Ernaldi. Quicquid enim bellice virtutis offitio datur opus, id ab eo haud segniter conpletur. Haud secus famelica rabies leonis grassatur occurrente sibi preda, quam virtus Ernaldi per prelia. Post multa vero feliciter acta aspicit quendam fraterne stirpis cedis reum. Qui nil moratus, validam in hunc contorserat hastam, cui volanti torax fit pervius hostis. Quo ictu inpellitur corpus militis longius x cubites; sicque excussus equo vitam demiserat orco.

Jag tror därför, att man utan fara för misstag kan våga påstå, att något enskildt provençalskt eller franskt original icke ligger till grund för poemet.

Men däremot bör man beakta en annan sak. Poemet behandlar icke någon korstågskamp mot Spanien, utan en strid mellan saracener och provençaler i Provence. Och här komma vi till en punkt i Bédiers bevisning, som hittills icke berörts.

Det är alldeles sant, att traditionen om korstågsfärderna till Spanien ej kan hafva utbildats förr än under 1000-talets senare del. Men däraf följer ej, att man ej förut hade traditioner om den för hela Provence's öde så viktiga striden mellan provençaler och saracener om Provence. Det skulle t. o. m. vara egendomligt, om en dylik tradition ej funnits, och troligen har Bédier rätt däri, att dessa traditioner, hvad beträffar Guillaume d' Orange, varit knutna till klostren Aniane och Gellone, nämligen så till vida att hela det historiska underlag, som kan påvisas i de senare chansonerna om Guillaume, lånats från munktraditionen i dessa kloster. Men däraf att dessa kloster sedermera blefvo stationer på vägen till S. Jago di Compostella, följer ej, att de först då blefvo berömda pilgrimsorter, hvilkas traditioner utbildats först efter det att vallfärderna till Spanien börjat. Att de blefvo dylika stationer, berodde väl snarare därpå, att de redan förut voro populära vallfartsorter, som pilgrimerna gärna ville besöka.

Jag tillåter mig nu att draga slutsatsen ur mina premisser. Åtminstone sedan 600-talets början var det i Frankrike samt säkerligen ock i Provence vanligt att i kortare dansvisor besjunga historiska händelser. I Aniane och Gellone funnos munktraditioner om Guillaume d'Orange, hvilka traditioner kunna följas ända till 800-talets början, då Guillaume själf lefde, och i andra kloster funnos traditioner om andra hjältar. I slutet af 900-talet torde dessa traditioner poetiskt hafva utbildats, ty strax därefter komma de till synes i Haagfragmentet. Denna *poetiska* utbildning af

munktraditionen kan icke hafva skett genom munkarne själfva och ännu mindre först af den latinske författaren till Haagfragmentet, utan måste hafva skett i dikter, författade vare sig af folkliga skalder eller af mera yrkesmässiga jonglörer, som besökt pilgrimsorterna och där af munkarne fått del af klostrens traditioner. Någon annan form för dylika dikter än dansvisans är för denna tid ej känd, och att nordfranska jonglörer redan på 900-talet skulle hafva öfversvämmat Provence, är efter Bédiers bevisning ej häller antagligt; all sannolikhet talar således för, att dessa dikter — såsom Gaston Paris förmodar — varit kortare, episk-lyriska sånger, diktade af män ur folket i närheten af de ifrågavarande vallfartsorterna.

Men Gaston Paris förklarar icke, huru dessa kortare, strofiska, episk-lyriska visor kunnat öfvergå till rhapsodiska, utförliga eper, d. v. s. till chansons de geste, ty hvarken liederteorien eller kärnteorien kan här användas. Genom en enkel sammanslagning af kortare, strofiska visor kommer man ej till ett ostrofiskt, rhapsodiskt epos, och lika litet kunna dessa kortare strofiska visor utan vidare hafva vuxit ut till ett stort, utförligt epos utan strofisk indelning. Här kräfves onekligen, att ett nytt element kommit till.

Den förmedlande länken mellan Gaston Paris' episk-lyriska visor och chansons de geste har, enligt min mening, varit den latinska dikten. I den romerska poesien lärde man känna den utförliga rhapsodiska dikten, ej blott hos Vergilius, utan ock i senlatinska författares, t. ex. Prudentius', versifierade helgonbiografier. Liksom man redan förut efterbildat dessa senare på vulgärspråket, började man med 1000-talet att i latinska poem bearbeta de ämnen, som man lärt känna i de dansvisor, som af folket sjöngs vid vissa pilgrimsorter. Åtminstone *ett* dylikt poem finnes kvar, nämligen Haagfragmentet. Nästa steg var att på grundvalen af den förut omtalade episka traditionen författa dylika rhapsodiska dikter äfven på vulgärspråket — icke så att jonglörerna direkt införlifvade de dansvisor, de hört, i de chan-

soner, som de skrefvo, utan på så sätt, att de tillgodogjorde sig den sagotradition, som utvecklats i dessa dansvisor, och den poetiska teknik, som där förvärfvats. Blott genom detta antagande förklaras det, att hjältarne, äfven i de äldsta poemen, framträda såsom för auditoriet fullt välbekanta och till sina karaktärer utbildade personligheter.

Denna franska chanson-diktning kan troligtvis ej göras äldre än den tid, till hvilken Bédier vill förlägga dess början eller midten af 1000-talet.

Men vid denna tid inträffade just den omhvälfning, hvilken Bédier så öfvertygande bevisat. Nordfransmännen började då strömma till S. Jago di Compostella, korstågen till Spanien togo fart, i pilgrimernas och korsriddarnes följe kommo nordfranska jonglörer till de provençalska och spanska pilgrimsorterna, och där lärde de sig de munklegender och folkdikter, som utbildats på de heliga orterna. Det var dessa legender och dikter, som de nu togo upp för de nya chansons, de skrefvo. Men bakom denna chansondiktning, som med Chanson de Guillaume och Chanson de Roland omkr. 1100 höjde sig till värklig konstdikt och därför framkallade massor af arbeten inom diktarten, hvilken nu ock uppmärksammades af den lärda litteraturen, som förut, liksom alltid, ej observerat den rent folkliga dikten, dansvisan — bakom denna nya chanson de geste låg icke blott de sydfranska dansvisor och munktraditioner, från hvilka stoffet hämtats, icke blott den latinska rhapsodiska dikten, som gifvit väckelsen till formen och som särskildt vid 1000-talets midt, i samband med de klassiska studiernas återupplifvande, ånyo blifvit populär, utan ock en äldre nordfransk diktning, om hvars form och popularitet Hildegarius' helgonbiografi vittnar. Och denna nya diktning, visserligen ett barn af århundradens poetiska värksamhet, var dock så till vida och framför allt ett uttryck af 1100-talets kultur, att den gaf ett uttryck åt dess religiösa korstågsentusiasm.

I hufvudsak torde Bédier således hafva rätt. Men jag

tror, att han i följd af framställningens kritiska syfte förbisett åtskilligt, som varit att taga vara på hos de äldre teorierna, och jag tror, att han liksom andra ej observerat den latinska epikens betydelse för utdanandet af medeltidens eller, rättare sagdt: den betydelse, som den konstnärligt genomarbetade kompositionen i antikens epos haft för uppkomsten af medeltidens.

Att denna betydelse emellertid öfverallt varit stor, tror jag dock kunna påstås. Blott ett faktum torde vara nog att här anföra för att belysa hela denna fråga.

Att döma af den isländsk-norska litteraturen, hörde nordborna till medeltidens i poetiskt afseende mest begåfvade folk. Men hos dem utbildades intet stort epos, utan blott smärre episodiska dikter, liknande dem, som måste förutsättas som bekanta för Hildegarius' läsekrets. Men nordbon kände icke den latinska litteraturen, och denna kan således icke hafva invärkat på den nordiska diktens form. Vända vi oss däremot till de folk, som kände denna latinska litteratur, till engelsmän, fransmän, spaniorer och tyskar, möta vi hos dem en utförlig episk dikt, ehuru denna, efter allt att döma, liksom i norden — före 1100-talet — föregåtts af kortare episka dikter, liknande de nordiska. Och framträdandet af denna utförliga episka dikt sammanfaller öfverallt med bekantskapen med den latinska epiken.

Den latinska litteraturen blef under medeltiden tidigast känd i England. Där skrefvos medeltidens äldsta latinska skoldikter — Aldhelms gåtor — och där möta vi också medeltidens äldsta värkliga epos, Beowulf, som på grundvalen af smärre dikter och sagor skrifvits af en klerk, hvilken, såsom Brandl visat, icke blott känt Vergilius, utan ock tagit intryck af hans framställning. Från England spred sig på Karl den stores tid kännedomen om den latinska litteraturen till Frankrike, och från kejsarens hofkrets hafva vi åtskilliga latinska dikter, som tydligen påvärkats af den klassiska epiken. Men i Frankrike afbröts denna utveckling redan i början i följd af vikingatågen och inbördes strider.

Icke så i Tyskland, där vi från 900-talet äga Hrotsvitas latinska dramer, Ruodlieb och Waltarius för att blott nämna de mest bekanta alstren af denna nylatinska diktning. Waltarius är det första epos, vi i Tyskland hafva med ett germanskt sagoämne. Men vi veta, att samma ämnen både förut och efteråt behandlats i kortare, episodiska dikter. En dylik är Hildebrandslied från ungefär 800, och en annan var den sång om Grimhilds förräderi, som en saksisk spelman sjöng för Knut Lavard 1131: Tunc cantor quod Kanutum Saxonici et ritus et nominis amantissimun scisset . . . speciosissimi carminis contextu notissimam Grimildæ erga fratres perfidiam de industria memorare adorsus, famosæ fraudis exemplo similium ei metum ingenerare tentabat. (Saxo ed. Holder s. 427). Enligt Vita Kanuti sjöngs dikten tre gånger för härtigen och var således helt kort, tydligen af ungefär samma längd som de nordiska Sigurdssångerna.

Omöjligt är för öfrigt icke, att äfven Nibelungensagan på 900-talet behandlats i en latinsk dikt, som på uppdrag af biskop Pilgrim af Passau skrifvits af dennes klerk Konrad. För denna vanligen betviflade åsikt har nyligen Roethe framlagt ganska goda skäl (Sitzungsberichte der kön. Preuss. Akad. der Wissenschaften 1909 s. 649).

Men först mot 1100-talets slut får man ett på tyska affattadt germanskt epos, som således i hvarje fall har föregåtts både af de nu omtalade latinska eperna och af de kristliga evangelieharmonier, som diktats af latinkunniga klerker.

På samma sätt är det i Frankrike. Det faktiskt äldsta epos med ett chanson de geste-ämne är en latinsk dikt, Haagfragmentet, och häri bör man, på grund af analogierna, nog se mera än en tillfällighet. Också här veta vi, att episka ämnen förut behandlats i korta strofiska dikter, och det skulle då vara en egendomlighet, om den latinska litteraturen varit utan all betydelse för den ändrade smak, som nu gjorde sig gällande, då dessa ämnen — just vid

den tid, när kännedomen om den latinska litteraturen på allvar sprider sig i Frankrike eller 1000-talet — börja behandlas i utförliga rhapsodiska eper.

Till den stora, utförliga, genomarbetade kompositionen kunde barbarfolken icke af sig själfva höja sig, utan här blefvo romarne deras läromästare. Icke så att man i enskildheterna kan påvisa några intryck från den antika epiken, men konsten att bemästra det episodrika stoffet och bringa in detta i en enda enhetlig handling, den konsten lärde man sig af den latinska dikten, under det att nordmännen, som icke fingo gå i samma skola, kommo att stanna kvar på den mera primitiva ståndpunkten, eddadiktens och balladens, eller inom just det litteraturskede, som ligger före chanson de geste.

